

Солодка Н.П.

студент,

Науковий керівник: Седих К.В.

професор кафедри, завідувач кафедри,

Полтавський національний педагогічний університет

імені В.Г. Короленка

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ З РІЗНИМИ ПСИХОСОМАТИЧНИМИ РОЗЛАДАМИ

Проблема ціннісних орієнтацій молоді є надзвичайно важливою для сьогодення. Політичний устрій, кризові ситуації у різних сферах суспільного життя, що виникли в ході демократичних реформ в державі, призвели до зміни пріоритетів сучасної молоді. Соціальна ситуація розвитку впливає на формування ціннісних орієнтацій особистості, однак соціальний контекст та особливості сімейної структури і виховання впливають як на саму можливість виникнення психосоматичних захворювань, так і певних ідей, що стосуються тих чи інших хвороб. В Україні число лише зареєстрованих хворих на виразкову хворобу становить 5 мільйонів осіб (В.Г. Передерій, С.М. Ткач). Тому дана проблема є дуже досліджуваною в філософських, соціологічних, психологічних науках, які вивчають особистість через призму її життєвого вибору.

Зарубіжні дослідники (В. Білські, Ф. Вернон, М. Гінзбург, Г. Ліндзей, К. Роджерс, М. Рокіч, В. Франкл, Ш. Шварц) здійснили фундаментальну розробку проблеми цінностей і визначили їх як певні переконання, які займають центральне місце у індивідуальній системі переконань та являють собою керівні принципи життя, [7]. Вітчизняна традиція розкривають психологічну природу цінностей через практично тотожні поняття «ціннісні орієнтації особистості» і «особистісні цінності», які відрізняються, по суті, лише віднесенням цінностей швидше до мотиваційної чи смислової сфери (Б.С. Братусь, Ю.Н. Вишневський, Н.Л. Карпова, Д.А. Леонтьєв). Інші психологи та психотерапевти (Д. Клииз, В. Сатир, Р. Скинер, А. Фон Шліппе, А.В. Чернишов, Й. Швайцер та ін.) зазначають, що той досвід, який людина набула в своїй сім'ї, може допомагати або заважати їй у побудові власної системи цінностей [5]. В якості психологічних причин виникнення психосоматичних розладів

досліджувалися особливості реагування на стресові «життєві події» (Г. Сельє, Т. Холмс), глибинні інтрапсихічні конфлікти, специфічні особистісні профілі (Ф. Александер, Ф. Данбар), окремі особистісні риси (О.Т. Жузжанов, В.І. Симаненков), особливості фрустраційних реакцій.

Мета роботи – охарактеризувати проблематику ціннісних орієнтацій студентів з різними психосоматичними розладами.

Сучасний підхід до дослідження ціннісних орієнтацій студентів у процесі навчання полягає в розгляді проблем диференціації понять «цінностей» та «ціннісних орієнтацій», характеристики ціннісних орієнтацій в системі мотиваційно-сислової сфери особистості; ціннісних орієнтацій як вузлового моменту професійної реалізації (О.М. Ботюк., Л.О. Коберник).

Цінності становлять єдину нормативну систему, яка регулює поведінку людей і соціальних груп у суспільстві і є орієнтиром при виборі способу дій, цілепокладанні, цілереалізації. Ціннісні орієнтації є важливим компонентом світогляду особистості, який відображає позитивну або негативну значимість для неї предметів або явищ соціальної дійсності [1].

На відміну від цінностей, ціннісні орієнтації – особливе суб'єктивне, індивідуалізоване і мотивоване відображення в психіці і свідомості людини або соціальної групи цінностей суспільства на конкретному етапі його історичного розвитку. Тому ціннісні орієнтації можна вважати вузловим моментом професійної реалізації особистості, оскільки вони детермінують загальне ставлення особистості до професійних цілей, завдань та вимог, можливість її професійної самореалізації.

Реакцією особистості на стрес або фрустрацію можуть бути, з одного боку, невротичні розлади, при яких переважають психологічні і психопатологічні прояви, і психосоматичні розлади, що виявляються, у першу чергу, соматичними еквівалентами психічних розладів, з іншої сторони. Ці групи порушень демонструють різні способи переробки внутрішньоособистісного конфлікту: психічний і соматичний. Відмінними рисами є й індивідуально-психологічні властивості людини, схильність до одного зі способів переробки конфлікту.

Під психосоматичними розладами розуміються симптоми і синдроми порушень соматичної сфери (різних органів і систем), обумовлені індивідуально-психологічними особливостями людини і

пов'язані зі стереотипами його поведінки, реакціями на стрес і способами переробки внутрішньоособистісного конфлікту [4].

У широкому розумінні до складу психосоматичних дисфункцій (психосоматики) відносять конверсійні симптоми, функціональні синдроми (органні неврози), шкідливі звички, які впливають на соматичне здоров'я, індивідуальна схильність до травматизму. В більш вузькому розумінні термін «психосоматичні розлади» (психосоматози) позначає групу захворювань, в основі яких лежить первинно тілесна реакція на конфліктне переживання, пов'язана із морфологічно встановленими змінами і патологічними порушеннями в органах. До їхнього числа відносять: бронхіальна астму, виразковий коліт, есенціальну гіпертонію, нейродерматит, ревматоїдний артрит, виразкову хворобу [4].

Ідеї взаємозв'язку психічних і соматичних процесів лежать у концепції З. Фрейда, дослідженнях Ф. Александера, Ф. Х. Данбара, А. Радченко. А. Радченко виділяє наступні джерела хвороби: внутрішній конфлікт, мотивація, болючий, травмуючий минулий досвід. Внутрішній конфлікт тобто конфлікт частин особистості, свідомого і несвідомого в людині, боротьба між якими призводить до руйнівної «перемоги» однієї з них над іншою. Обидві ці частини, як шальки терезів, домінують поперемінно, конфліктуючи між собою. Мотивація, або умовна вигода становить причину, що часто несе вигоду для пацієнта. Болючий, травматичний досвід минулого, такий як психічні травми раннього дитинства [3].

Таким чином, незважаючи на те, що хвороба означає страждання і біль, вона часто допомагає вирішувати деякі проблеми, що постають перед людиною. Людина, що знаходиться в гармонійних відносинах зі своїм середовищем, може перенести екстремальні соматичні та психічні навантаження, уникнувши хвороби. Однак у житті зустрічаються особистісні проблеми, які викликають настільки обтяжливу фіксацію і душевний розлад, що в певних життєвих ситуаціях призводять до негативних емоцій і невпевненості в собі. Саме в складних ситуаціях психосоматично обтяжені пацієнти виявляють емоційну пригніченість, не можуть правильно оцінити і описати свій стан [6].

У деяких дослідженнях зазначається, що ціннісно-сміслові орієнтації як основний продукт діяльності ціннісно-сміислової сфери безпосередньо впливають на соціальну активність, надають сенс діяльності [8]. Ціннісно-сміслова сфера є центральним, ядерним

утворенням особистості, що впливає в цілому на поведінку людини в кожній конкретній ситуації.

Вважаючи, що юнацький вік є періодом інтенсивного формування системи ціннісних орієнтацій, дослідники вказують на появу переконань, значний якісний злам у характері становлення системи моральних цінностей на даному віковому етапі. Провідною ж характеристикою свідомості юнака стає спрямованість у майбутнє. У дослідженнях Коберник Л. О. стверджується, що для студентів найбільш значущим є характеристики і якості, які необхідні для особистісного спілкування [2].

Отже, проблема ціннісних орієнтацій гостро постає як в працях вітчизняних, так і зарубіжних психологів, тому що ціннісні орієнтації становлять певну сукупність ієрархічно пов'язаних між собою цінностей, які задають спрямованість людській діяльності. Ми погоджуємось, що дослідження ціннісно-мотиваційної сфери молоді визначається значущістю формування особистісної ціннісної структури індивіда. У зв'язку з цим зрозуміло, що проблемі ціннісних орієнтацій студентів з різними психосоматичними розладами як стержневого компонента особистості належить одне з провідних місць у дослідженнях з психології. Варто відзначити, що дана стаття не є вичерпною. З цієї теми можна розглянути аспекти дослідження ціннісних орієнтацій студентів у процесі навчання через призму усвідомлюваних та неусвідомлюваних установок юнацтва у їх ставленні до професійної підготовки; готовності молоді до саморозвитку, змінюватись, пізнавати себе.

Список використаних джерел:

1. Іванова Л.С. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів педагогічних вузів // Практична психологія та соціальна робота, 2007. – № 4. – С. 16-19.
2. Коберник Л.О. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Л.О. Коберник // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наук. праць. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – № 23. – С. 235–241.
3. Малкина-Пых И.. Психосоматика: Справочник практического психолога. – М.: Эксмо, 2005. – 992 с.– С. 16–27.
4. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология: Учебное пособие / В.Д. Менделевич. – 6-е изд. – М.: МЕДпресс-информ, 2008. – 432 с.– С. 249–262.

5. Седих К.В. Психологія сім'ї: навч. посіб. / К.В. Седих. – К.: ВЦ «Академія», 2015. – 192 с.

6. Серый А.В. Психологические механизмы функционирования системы личностных смыслов. – Кемерово: Кузбассвузиздат, 2002. – 186 с.

7. Скок М.А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента // Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка. Вісник ЧДПУ. – Чернігів, 2002. – Вип. 11: Серія: Психологічні науки. – С. 128-132.

8. Эвнина К.Ю. Позитивные феномены в ценностно-смысловой сфере личности [Электронный ресурс] // Современные науки и образование. – 2013. – № 2 – Режим доступа: www.scienceeducation.ru/1088629